

Perspectiefnota 2027

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Uitgangspunten	4
3. Ontwikkelingen.....	6
4. Financieel meerjarenperspectief	19
Bijlage 1 Reserves en voorzieningen	28

1. Inleiding

Ieder jaar vindt bij de perspectiefnota een integrale afweging plaats van nieuw beleid. Op dit moment is het actuele financieel meerjarenperspectief marginaal en biedt weinig ruimte voor een integrale afweging van nieuwe voorstellen. Bovendien is het financieel perspectief nog niet duidelijk door onzekerheden over de hoogte van de meerjarige algemene uitkering. Bij de Perspectiefnota 2027 vindt daarom in afwijking van de financiële verordening de besluitvorming over nieuwe voorstellen, de daarbij behorende integrale afweging en de financiële verwerking plaats bij de Programmabegroting 2027.

Somber financieel perspectief

In deze perspectiefnota wordt een financieel perspectief gepresenteerd dat op termijn positief lijkt, maar de verwachting is dat de uitgaven voor wettelijke taken fors toenemen. Als gevolg van onder andere vergrijzing in de WMO, stijgende kosten van de Jeugdzorg, te lage loon- en prijscompensatie vanuit het Rijk en hoge indexering bij verbonden partijen, zullen de uitgaven namelijk stijgen met miljoenen. Daarnaast wordt voor de meicirculaire 2026 rekening gehouden met een sombere prognose, gelet op het financieel Rijksbeleid. Bij de programmabegroting 2027-2030 zullen deze ontwikkelingen financieel vertaald worden.

Middelen rijk

Ten tijde van het opstellen van deze perspectiefnota heeft het rijk de Voorjaarsnota 2026 gepubliceerd. Het is nog onduidelijk wat hiervan de gevolgen voor de hoogte van de middelen van de gemeenten zijn. Over de exacte financiële gevolgen voor onze gemeente worden we geïnformeerd via de meicirculaire 2026. De publicatie van de meicirculaire verwachten we uiterlijk 31 mei 2026. In deze perspectiefnota hebben wij daarom geen rekening kunnen houden met de financiële gevolgen van deze circulaire.

Perspectiefnota 2027

De meicirculaire zal de gevolgen van de doorrekening van de Voorjaarsnota 2026 bevatten en is ook duidelijk wat de impact is voor ons financieel perspectief. Om een integrale afweging van nieuw beleid te kunnen maken op basis van een actueel financieel beeld hebben wij de afweging van de aanmeldingen verplaatst van de Perspectiefnota 2027 naar de begroting 2027. Dit betekent dat het moment van besluitvorming verschuift, maar niet het jaar van ingang van de nieuwe aanmeldingen. Bij de Programmabegroting 2027 vindt nu het besluit over de besteding van de financiële middelen plaats op basis van een actueel financieel perspectief.

Indeling en opbouw perspectiefnota 2027

Eerst beschrijven we de ontwikkelingen, die de komende tijd op ons afkomen. Vervolgens geven we de opbouw van het financieel perspectief weer. Hierbij komen de uitgangspunten en de opbouw en ontwikkeling van het financieel perspectief aan de orde. Tot slot schenken we aandacht aan de reservepositie en de liquiditeitenplanning.

Planning van het financiële proces

De uitreiking van de stukken is gepland op 6 mei. Daarna volgt het Petear op 15 juni. Hierin wordt de Perspectiefnota 2027 besproken. De besluitvorming over de Perspectiefnota 2027 vindt plaats in de raadsvergadering van 29 juni 2026.

2. Uitgangspunten

In dit hoofdstuk leest u de uitgangspunten die we gehanteerd hebben voor het opstellen van deze perspectiefnota.

2.1 Financieel meerjarenperspectief

Uitgangspunt voor deze perspectiefnota is het in de programmabegroting 2026 gepresenteerde financiële meerjarenperspectief. Vervolgens hebben we dit meerjarenperspectief geactualiseerd. De financiële effecten van de septembercirculaire 2025 en de decembercirculaire 2025 en reeds genomen raadsbesluiten met financiële consequenties hebben we verwerkt in dit meerjarenperspectief.

2.2 Algemene Uitkering

In het meerjarenperspectief hebben we de septembercirculaire 2025 en de decembercirculaire 2025 verwerkt. Over de effecten van deze circulaire heeft u in 2025 en 2026 begrotingswijzigingen vastgesteld bij de separaat genomen raadsbesluiten.

Ontwikkeling zorgkosten

We zien al jarenlang een forse stijging in de kosten voor jeugdzorg. In de meicirculaire 2025 zijn incidentele en structurele middelen opgenomen ter gedeeltelijke compensatie van de stijgende kosten van deze open einde regeling. Dit is een oplossing voor de korte termijn maar voor de lange termijn biedt dit nog geen garantie. De Commissie van Ark zal begin 2027 haar oordeel vellen over de verhouding tussen de kosten en het budget voor jeugd over de jaren 2025, 2026 en een inschatting maken voor de jaren daarna.

Ravijnjaar

Het kabinet kortte het gemeentefonds vanaf 2026 fors. In de meicirculaire 2025 zijn voor gemeenten onder andere extra middelen opgenomen voor de gedeeltelijke demping van het ravijnjaar. Hierdoor is het ravijnjaar nu verschoven naar 2028.

Specifieke uitkeringen

In het hoofdlijnenakkoord is opgenomen dat specifieke uitkeringen worden overgeheveld naar het Gemeentefonds met een budgetkorting van 10%. Het is nog niet duidelijk welke specifieke uitkeringen het gaat betreffen en hoe dit wordt uitgewerkt.

De financiële vertaling van de Voorjaarsnota rijk wordt verwerkt in de meicirculaire 2026. De financiële gevolgen hiervan worden meegenomen bij de begroting 2027.

2.3 Structureel, eenmalig en reserves

Structurele gelden kenmerken zich in de presentatie doordat zij vanaf het startjaar in elke jaarschijf zijn opgenomen. Lasten of baten die zich beperken tot één- of een beperkt aantal jaren nemen we alleen mee in de desbetreffende jaarschijven. Deze eenmalige budgetten brengen we ten laste van de Vrije Algemene Reserve om vervolgens, conform de Nota Reserves en Voorzieningen, deze mutaties op te nemen in de Reserve Onderhanden Werk (OHW).

In de financiële verordening en de Nota reserves en voorzieningen zijn de uitgangspunten vastgelegd voor het vormen en besteden van (bestemmings)reserves en voorzieningen.

2.4 Aanmeldingen

Op dit moment is het financieel meerjarenperspectief nog niet duidelijk door onder andere onzekerheden over de hoogte van de algemene uitkering. De tijdsplanning van het publiceren van de circulaire en de bij de gemeenten gehanteerde planning & control-cyclus sluiten niet op elkaar aan. Duidelijkheid over de hoogte van de algemene uitkering verwachten wij bij de meicirculaire 2026. De financiële ruimte voor aanmeldingen is op dit moment marginaal. Deze perspectiefnota 2027 wordt daarom op een andere manier aangevlogen, namelijk door aanmeldingen voor 2027 en volgende jaren op te nemen in de begroting 2027 in plaats van de perspectiefnota 2027. Hierdoor verschuift het moment van besluitvorming en niet het jaar van ingang van de aanmeldingen. Bij de begroting 2027 vindt er een integrale afweging plaats van de aanmeldingen binnen de dan beschikbare financiële middelen.

2.5 BTW en rente

In de financiële perspectieven laten we de btw, voor zover verrekenbaar met de belastingdienst, buiten beschouwing. Met ingang van 1 januari 2016 hebben overheidslichamen te maken met de Wet modernisering Vennootschapsbelastingplicht Overheidsondernemingen. Dit betekent dat de gemeente vennootschapsbelastingplichtig is over de winstgevendende ondernemingsactiviteiten. Dit betreft de grondexploitaties, verkoop reststoffen en bedrijfsafval.

Rente

Voor nieuwe investeringen, waarmee in de liquiditeitenplanning nog geen rekening is gehouden, dient nieuw geld aangetrokken te worden. De marktrente bedraagt op het moment van de Perspectiefnota 2027 3,51% (10 jaar Fixe BNG). Gelet op de onzekerheid in de markt is het gerechtvaardigd hier een risico-opslag bij te tellen. In deze perspectiefnota houden we daarom conform vorig jaar rekening met een rentepercentage van 4% voor nieuwe investeringen.

Voor grondexploitaties rekenen we op grond van de BBV-voorschriften de omslagrente toe aan gronden in exploitatie. Voor 2027 rekenen we met een omslagrente van 1,25%.

2.6 Afschrijvingstermijnen

Op het moment van ingebruikname starten we met het afschrijven van investeringen met economisch nut en maatschappelijk nut. De afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de financiële verordening.

2.7 Lastenontwikkeling

Algemene dekkingsmiddelen

De onroerendezaakbelastingen (OZB), forensenbelasting en toeristenbelasting zijn algemene dekkingsmiddelen. De verhoging OZB en forensenbelasting is gebaseerd op de inflatie en de loonontwikkeling. De procentuele verhogingen zijn derhalve 3,8 % in 2027, 3,4% in 2028 en 3,5% in 2029 en 2030. In het laatste kwartaal van 2026 ontvangt u de voorstellen voor de tarieven 2027. De tarieven voor de toeristenbelasting zijn bij de Perspectiefnota 2025 verhoogd naar € 2,00, waarbij is afgesproken dat dit tarief geldt voor de periode 2025 t/m 2027. Voor 2027 vindt hierop dus geen indexering plaats.

Specifieke dekkingsmiddelen

Het rioolrecht en de afvalstoffenheffing zijn specifieke dekkingsmiddelen. Uitgangspunt is dat we hiervoor kostendekkende tarieven hanteren. Dit betekent dat we als algemeen beleidsuitgangspunt hanteren dat we geen kosten voor riolering en afvalinzameling ten laste van de algemene middelen brengen (veegkosten is bijv. een uitzondering hierop).

3. Ontwikkelingen

3.1 Opvang vluchtelingen Oekraïne

In het voorjaar van 2026 is er een uitbreiding op locatie De IJsvogel gerealiseerd. Daarmee breidt onze opvangcapaciteit uit met 20 plekken naar 347 op vier opvanglocaties. Vanaf dit moment voldoen wij daarmee weer aan de taakstelling die per 1 juli 2025 omhoog was bijgesteld naar 347. Op dit moment is nog niet bekend of de huidige inspanningsverplichting wordt gehandhaafd of verhoogd. Hierover wordt doorgaans halverwege het jaar een besluit genomen, waarna hierover wordt gecommuniceerd.

3.2 Organisatieontwikkelingen

In 2026 werken we aan de verschillende organisatieopgaven:

1. Herstellen van disbalans die is ontstaan door groei

Vanaf 2019 werkt De Fryske Marren met een platte organisatiestructuur met vier directeurs en daaronder zestien teams/managers. In de periode 2020–2025 is het aantal medewerkers met circa 100 gegroeid. Op een aantal plekken is de span of control groter dan beoogd, wat leidt tot hogere werkdruk en minder tijd voor sturing en begeleiding. In 2026 kijken we naar passende oplossingsrichtingen. Mogelijkheden voor uitbreiding van leidinggevende capaciteit op specifieke onderdelen en/of de toevoeging van coördinatie wordt verder uitgewerkt. Ook in het opleidingsbudget is een disbalans ontstaan, dit is vanaf 2018 niet meegegroeid met de formatie, dit gaan we herstellen in de personeelsbegroting via de reguliere planning & control-cyclus. Tot slot constateren we dat in het verleden voor nieuwe taken niet altijd extra middelen zijn aangevraagd, terwijl de uitvoering wel is opgepakt, ten koste van bestaande taken. Dit gaan we in 2026 explicieter in beeld brengen en waar nodig alsnog organiseren.

2. Professionaliseren bedrijfsvoering

Het is nodig om de bedrijfsvoering versneld te professionaliseren onder de leiding van één directeur. De directie heeft voorgenomen besluiten genomen die hieraan bijdragen. Deze worden in Q1/Q2 samen met de betrokken managers en teams uitgewerkt. In de tweede helft van 2026 gaan we een benchmark organiseren voor de hele organisatie (uitvoering ws 2027).

3. Inzet op werving, - en selectie, onboarding, doorstroom, leren en ontwikkelen en borging

De krappe arbeidsmarkt vraagt om een professionelere en meer planmatige werving- en selectieaanpak, voor werving & selectie is voor twee jaar budget beschikbaar. Dit budget zetten we in 2026–2027 gericht in om onze werving en selectie verder te professionaliseren. Naast dit budget is er voor twee jaar budget beschikbaar voor doorstroom, leren en ontwikkelen. Dit budget gebruiken we voor de tijdelijke inzet van een kwartiermaker onboarding, doorstroom, leren & ontwikkelen. De toekomstige kwartiermaker zet de basis neer: een doorstroombeleid waar we naartoe kunnen groeien vanuit de huidige situatie, met haalbare doelen. Onderdeel daarvan is het praktisch opzetten en uitvoeren van loopbaan- en ontwikkelinterventies die doorstroom stimuleren en bijdragen aan behoud van medewerkers. Na deze tijdelijke inzet wordt gekeken wat er nodig is voor structurele borging van de huidige taken.

3.3 Dienstverlening

In juni 2022 is de dienstverleningsvisie 2022-2026 Tsjinstferliening, ús nammekaartsje vastgesteld door de raad. Het programma dienstverlening wordt momenteel geëvalueerd. Uit de evaluatie volgt een voorstel over het vervolg van dit programma.

We werken op diverse manieren aan de doorontwikkeling van onze dienstverlening:

- Vanuit het Informatiepunt Digitale Overheid (bij de bibliotheek) worden diverse trainingen aangeboden om inwoners te helpen bij het vergroten van hun digitale vaardigheden.
- We onderzoeken de ervaringen en tevredenheid van onze inwoners over de dienstverlening via de Burgerpeiling. Het resultaat daarvan verwachten we deze zomer.
- Het digitale klantportaal MijnDeFryskeMarren wordt doorontwikkeld. Diverse onderdelen worden dit jaar via dit portaal ontsloten, zodat inwoners de status van hun aanvraag online kunnen inzien en zo nodig aanvullen.
- Het zaak- en procesgericht werken wordt doorontwikkeld, zodat de inwoners via het klantportaal MijnDeFryskeMarren de juiste gegevens in beeld krijgen. En bij een WOO-verzoek is het dossier snel te vinden en is deze compleet.
- We verbeteren onze hulpmiddelen voor medewerkers en inwoners om onze inwoners- en overheidsparticipatie (Wikselwurk) te versterken.
- De omnichannel (kanalen) strategie zal worden vastgelegd. Dan zijn de kanalen volledig geïntegreerd, de inwoner kan moeiteloos wisselen tussen kanalen, informatie, context en historie zijn overal beschikbaar. Eén consistente ervaring, ongeacht het kanaal.
- We werken aan begrijpelijke dienstverlening specifiek voor minder digitaalvaardige en/of laaggeletterde inwoners.

We zijn bovendien online via verschillende kanalen goed zichtbaar en toegankelijk voor onze inwoners. Dit ook met het oog op de implementatie van de Wet Modern Elektronische Bestuurlijk Verkeer.

3.4 Informatieveiligheid/cybercriminaliteit/I-bewustzijn medewerkers

Uit het jaarlijkse Dreigingsbeeld Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (IBD) blijkt dat informatiebeveiliging van toenemend belang is voor onze samenleving. Voor gemeente De Fryske Marren vraagt dit om bestuurlijke keuzes en prioriteiten, omdat het college en de raad een cruciale rol spelen in het waarborgen van digitale veiligheid en weerbaarheid.

De digitalisering versnelt binnen onze organisatie. Plaats- en tijdonafhankelijk werken is inmiddels de standaard en tools zoals digitale samenwerkingsomgevingen en hybride vergaderoplossingen zijn niet meer weg te denken. Daarnaast worden nieuwe technologieën zoals AI beschikbaar en digitaliseren we steeds meer processen, vaak in samenwerking met ketenpartners en andere overheden. Deze ontwikkeling biedt kansen, maar brengt ook uitdagingen met zich mee. Zo stijgen de kosten en auditverplichtingen, nemen digitale risico's toe en groeit onze afhankelijkheid van deze systemen.

De grootste digitale dreigingen voor onze gemeente komen van kwaadwillende die onze systemen, koppelingen of menselijke fouten misbruiken. Een succesvolle aanval kan leiden tot aanzienlijke financiële en operationele schade. Cybercriminaliteit is een groeiende, winstgevende industrie, waardoor niet alleen organisaties, maar ook inwoners en bedrijven steeds vaker doelwit worden. Het versterken van onze digitale weerbaarheid en die van de samenleving is daarom een prioriteit voor zowel onze gemeente als de landelijke overheid.

3.5 Wet open overheid

De Wet open overheid (hierna: Woo) is op 1 mei 2022 gedeeltelijk ingegaan. De Woo bestaat uit twee onderdelen, te weten: de passieve openbaarmaking en de actieve openbaarmaking. De passieve openbaarmaking houdt in dat overheidsorganen op verzoek informatie dienen te openbaren. De actieve openbaarmaking houdt in dat diverse informatiecategorieën door overheidsorganen zelf geopenbaard moeten worden op een door henzelf gekozen publicatieplatform.

Gefaseerde actieve openbaarmaking

De actieve openbaarmaking verloopt gefaseerd via tranches. In 2024 werd de eerste tranche wettelijk verplicht gesteld. De overheid heeft een Woo-index beschikbaar gesteld waarop overheidsorganen door middel van URL's kunnen aangeven waar de vindplaats is van de geopenbaarde informatie. De Woo-index heeft een aanvullende zoekfunctionaliteit, zodat informatie op termijn centraal doorzoekbaar zal worden. De tweede tranche zal medio 2026 wettelijk verplicht worden gesteld. Daarna zullen de andere tranches volgen. De implementatie van de Woo is daarmee een meerjarig traject. De actieve openbaarmaking vraagt ook om verdere doorontwikkeling van processen en systemen. Mede daarom is het van groot belang dat de informatiehuishouding op orde is en blijft. Daarnaast zal de gemeente in 2026 een publicatieplatform moeten realiseren waarop alle informatiecategorieën openbaar gemaakt kunnen worden.

De verplichting tot actieve openbaarmaking vraagt om zorgvuldige dossiervorming en heldere procesafspraken aan de voorkant. De inrichting van een publicatieplatform raakt daarnaast ook de achterliggende processen, vanwege de technische samenhang met de gemeentelijke systemen. De Woo raakt de hele organisatie en vraagt om een cultuuromslag op het gebied van openbaarheid. Met de implementatie van de Woo wordt ook getracht een efficiëntie slag te maken voor de passieve openbaarmaking en wordt gekeken hoe het beste de actieve openbaarmaking kan verlopen.

In de periode 2026-2027 staat de verdere implementatie van de Woo in het teken van het voorbereiden op de volgende tranches van actieve openbaarmaking en het borgen van een duurzame werkwijze. Het aanvliegen van de implementatie van de Woo vergt vooral bewustwording bij collega's en aanpassingen van processen en systemen. Dit is een organisatie brede cultuuromslag. Daarom is er een projectleider Woo aangesteld. Daarnaast is er een Woo-jurist aangesteld en zal samen met een Woo-administratief juridisch ondersteuner het Woo-team vormen en zowel voor de interne organisatie als naar de buitenwereld toe het aanspreekpunt zijn.

De komende jaren wordt gezien hoe actieve en passieve openbaarmaking zo efficiënt en toegankelijk mogelijk kan worden ingericht voor inwoners en organisatie.

3.6 Ruimtelijke projecten

Binnen onze gemeente zijn voortdurend ruimtelijke projecten in voorbereiding of uitvoering. Het gaat hierbij om initiatieven op het gebied van woningbouw, gebiedsontwikkeling, de aanleg en uitbreiding van bedrijventerreinen, recreatieve voorzieningen en herinrichtingen van de openbare ruimte.

De komende jaren ligt er een aanzienlijke opgave op het gebied van woningbouw. We streven ernaar voldoende woningen te realiseren en daarbij een evenwichtige mix te creëren van betaalbare en duurdere woningen. Duurzame en toekomstbestendige bouwmethoden vormen hierbij een belangrijk uitgangspunt. Bij de ontwikkeling van ruimtelijke projecten houden we rekening met diverse thema's, zoals milieuzonering, geluid, water, bodem, archeologie en cultuurhistorie, ecologie, (externe) veiligheid, luchtkwaliteit en geur. Daarnaast zijn gezondheid, duurzaamheid en energie belangrijke speerpunten binnen onze ruimtelijke ambities. De rol van participatie wordt hierbij steeds belangrijker: inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden worden vroegtijdig betrokken bij de planvorming.

Naast woningbouw speelt ook de ontwikkeling van bedrijventerreinen een belangrijke rol. We werken aan de aanleg en uitbreiding van locaties die ruimte bieden aan lokale en regionale ondernemers. Daarbij zetten we in op toekomstbestendige terreinen met aandacht voor logistieke bereikbaarheid, duurzaam ruimtegebruik, energiedeling tussen bedrijven en groene inrichting. Dit draagt bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en versterkt onze economische positie.

De realisatie van ruimtelijke projecten vraagt om strakke coördinatie en nauwe samenwerking met alle betrokken partijen. De voortgang van woningbouwprojecten monitoren we o.a. aan de hand van het dashboard woningbouw. Binnen de organisatie zetten we daarnaast stappen om het projectmatig werken verder te optimaliseren. De toegenomen complexiteit van ruimtelijke opgaven en het aantal samenhangende beleidsdoelen vragen om een meer gestructureerde en uniforme projectaanpak. Dit draagt bij aan een betere samenwerking tussen afdelingen en een efficiëntere uitvoering van projecten.

3.7 Driehoek Joure-Zuid

In de zomer van 2023 presenteerden de Friese ziekenhuizen hun plannen voor toekomstbestendige ziekenhuiszorg, waarbij nieuwbouw in Joure een centraal onderdeel vormt. Dit voorstel is sindsdien onderdeel geweest van de participatietrajecten rond de Driehoek Joure Zuid.

In maart 2024 heeft de raad, op basis van verschillende ingevulde scenario's voor de Driehoek, ingestemd met de locatiekeuze voor het nieuwe ziekenhuis en bijbehorend zorglandschap. Dit besluit is vastgelegd in een partiële herziening van de gemeentelijke omgevingsvisie. Hiermee is het voorkeursrecht voor deze bestemming verlengd tot medio 2028.

Om de reservering van het gebied voor 2028 te borgen, moet voor die datum een omgevingsplan worden vastgesteld. Dit plan zal de concrete randvoorwaarden voor de nieuwbouw en inrichting van het zorglandschap bevatten.

3.8 Wonen

Het zorgen voor voldoende woningen voor onze inwoners is één van de centrale thema's voor de gemeente. De grote opgaven op de woningmarkt vraagt van gemeente durf en slagkracht. De gemeenteraad heeft in oktober 2024 het Volkshuisvestingsprogramma De Fryske Marren 2024-2028 vastgesteld. Tevens is een uitvoeringsagenda tot en met 2028 opgesteld. Daarmee ligt er een goede koers voor de komende jaren.

Het Rijk is voornemens de Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting (Wvrv) op korte termijn vast te stellen. De verwachting is dat de Wvrv op 1 januari 2027 ingaat. Met deze wetgeving wordt beoogd met een juridisch instrumentarium te sturen op de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen in Nederlands. De Wvrv bevat wijzigingen in verschillende wetten, zoals de Omgevingswet, Woningwet, Huisvestingswet 2014 en Wet maatschappelijke ondersteuning 2015. De nieuwe regels die het Rijk stelt moeten na vaststelling, verwerkt worden in de onze lokale regelgeving, werkprocessen en aanpak.

De woonopgave blijft onverminderd groot in De Fryske Marren. Ook de betaalbaarheid van het wonen staat steeds verder onder druk, mede door de aantrekkelijkheid van onze gemeente. In juli 2025 hebben we de regionale woondeal over de periode 2022-2030 herijkt. Provincie, gemeenten en Rijk zullen in het voorjaar starten met het opstellen van een nieuwe regionale woondeal voor de periode 2026 - 2037.

De sterke sturing op betaalbaarheid, zowel ten aanzien van het aantal sociale huurwoningen als het aantal betaalbare woningen, moet vertaald worden in de lange termijn woningbouw-programmering. Hoewel er sprake kan zijn van differentie per locatie, moet er rekening mee gehouden worden dat ook eigen woningbouwprojecten, niet in alle gevallen meer met een positieve exploitatie kunnen worden afgerond.

Het is duidelijk dat de gemeenten, de co-financieringseis, meer eigen middelen in projecten voor de maatschappelijke doelen van het wonen, naast die van incidentele Rijksmiddelen ook van het nieuwe Kabinet, niet toereikend zijn.

Het Rijk is voornemens om het beleid ten aanzien van de huisvesting van Oekraïense ontheemden in 2027 te wijzigen. Tevens er op langere termijn gezocht moeten worden naar andere vormen van huisvesting voor statushouders. Het Rijk wil beide groepen in tijdelijke huisvesting buiten de reguliere woningmarkt huisvesten.

Het anticiperen op de lange termijn, vraagt om een strategische blik op de woningmarkt tot 2035. De Fryske Marren, heeft als vierde gemeente van Fryslân een unieke positie en ligging. Nu de Friese verstedelijkingsopgave via het Fries Stedelijke Netwerk, de provinciale Omgevingsvisie en het Provinciaal Volkshuisvestingsprogramma de komende periode gestalte krijgen, is een blijvend sterke positionering en het werken aan duurzame sterke samenwerkingsverbanden vanuit eigen kracht cruciaal om toekomstige woningbehoefte in te vullen, en zo te werken aan de brede welvaart.

3.9 Asielopvang

Het azc Balk sluit per 1 oktober 2026. De afronding van de opvang op het azc Balk vindt gestructureerd plaats in overeenstemming met de vergunning en de afspraken met het COA. Hierbij vindt heldere communicatie plaats richting omwonenden en betrokkenen. Daarnaast wordt er gewerkt aan het onderzoek naar toekomstige kleinschalige opvang in lijn met de door de raad aangenomen motie 'Plan fan oanpak lytse azc's' van 11 maart 2024, de daaropvolgende startnotitie plan van aanpak kleinschalige asielopvang (vastgesteld door de raad op 23 april 2025), de Spreidingswet, de regietafelafspraken en de COA-afspraken over de vorm van kleinschalige opvang. Het plan van aanpak voor de kleinschalige opvang wordt in het 3e kwartaal aan de raad voorgelegd.

3.10 Verkeer en vervoer

In 2019 is onderzoek gedaan naar de fietsveiligheid in onze gemeente en hierop volgend is een "uitvoeringsprogramma fietsveiligheid" opgesteld. Hierop aansluitend is in 2022/2023 een "'Risicoanalyse Verkeersveiligheid' uitgevoerd. De afgelopen jaren zijn een aantal voorgestelde maatregelen uitgevoerd. Dit wordt waar mogelijk gerealiseerd met gebruikmaking van subsidies. Dit wordt verder uitgevoerd in de komende jaren.

Mobiliteitsprogramma

Er wordt gewerkt aan een nieuw mobiliteitsprogramma voor de hele gemeente.

Dit mobiliteitsprogramma beschrijft de lange termijn ambities en speerpunten voor het gemeentelijk mobiliteitsbeleid op hoofdlijnen. Het mobiliteitsprogramma laat een globaal beeld zien van hoe wij onze gemeente zien in 2050 op het gebied van mobiliteit. Dit programma vormt de basis voor het op te stellen mobiliteitsplan.

Het mobiliteitsplan is een nadere uitwerking van de ambities en speerpunten uit het mobiliteitsprogramma. Het mobiliteitsplan beschrijft de beleidsdoelen op het gebied van mobiliteit en verkeersveiligheid voor de komende 10 jaar. Er wordt beschreven welke maatregelen nodig zijn om het toekomstbeeld uit het mobiliteitsprogramma te bereiken. Het mobiliteitsplan biedt een concreet kader voor toekomstige afwegingen in projecten en ontwikkelingen op verschillende thema's als parkeren (waaronder gedifferentieerde parkeernormen), verkeersafwikkeling, langzaam verkeer boven gemotoriseerd verkeer, afwikkeling landbouwverkeer in het buitengebied, scheiden van modaliteiten in het buitengebied etc.

Het mobiliteitsplan wordt vertaald in een uitvoeringsprogramma voor de korte (< 5 jaar), middellange (5 – 10 jaar) en lange (> 10 jaar) termijn. In het uitvoeringsprogramma worden alle afzonderlijke te nemen maatregelen voor de korte en middellange termijn binnen het mobiliteitsplan concreet uitgewerkt en voorzien van een financiële raming. Hierbij wordt, waar mogelijk, de combinatie met groot onderhoud en subsidiemogelijkheden gezocht.

3.11 Duurzaamheid

Om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan, zijn de energietransitie en de warmtetransitie als onderdeel daarvan, noodzakelijk. De maatschappelijke impact en de kosten die deze transitie met zich meebrengt, zijn groot. Zo gaat de uitbreiding van het hoofdelektriciteitsnetwerk door Tennet miljarden kosten, maar ook het opwaarderen van de netwerken op regionaal en lokaal niveau vraagt aanzienlijke investeringen. Deze investeringen zijn noodzakelijk, willen we onze bewoners en bedrijven kunnen blijven voorzien van elektriciteit. Naast financiële gevolgen, hebben de netuitbreidingen ook ruimtelijke impact; de 380 kV hoogspanningsmasten doorsnijden het landschap, maar ook realisatie van extra elektriciteitshuisjes en middenstations heeft invloed op onze leefomgeving.

De realisatie van warmtenetten zorgt voor een afname van de druk op de leverantie van elektriciteit en leveren daarmee een bijdrage aan de oplossing van netcongestie. In de Fryske Marren wordt er in de dorpen Terherne, Balk en Joure onderzoek gedaan naar collectieve warmteoplossingen. In de minder dicht bevolkte landelijke omgeving past op dit gebied een individuele aanpak. Het kunnen aanbieden van collectieve warmteoplossingen aan onze inwoners en bedrijven, vraagt van de gemeente investeringen; zowel financieel, in de vorm van bv. garantstellingen, maar ook op gebied van capaciteit; de inzet van medewerkers.

In de Regionale Energie Strategie (RES) Fryslân, zijn voor onze provincie de afspraken tussen overheden, inwoners, bedrijfsleven, netbeheerders, energievoerders en maatschappelijke organisaties vastgelegd, op het gebied van de samenwerking in het kader van de energietransitie. Hoewel we als provincie goed op koers liggen voor het behalen van de gezamenlijke RES-doelstelling ten aanzien van de opwek van duurzame energie, ligt er op dat gebied echter nog een aanzienlijke, aanvullende opgave voor ons richting 2050 (RES 2.0).

Meer dan ooit is het in het huidige tijdsgewricht belangrijk om goed voorbereid te zijn op onderwerpen als wateroverlast, hittestress, toename van blauwalg etc. Willen we ons duurzaam ontwikkelen, dan is een integraal en flexibel afwegingskader betreffende landelijke inrichtingsvraagstukken vereist. Duurzaamheid is een belangrijk speerpunt in het kader van ontwikkelingen in het ruimtelijke gebied; zowel bij het beheer als bij nieuwe ontwikkelingen. Enkele wettelijke kaders moeten deze nieuwe aanpak ondersteunen.

Door het Rijk zijn opnieuw veel middelen beschikbaar gesteld om energiearmoede te bestrijden. Vanuit de combinatie duurzaamheid, sociaal domein en maatschappelijk middenveld, gaan we van deur tot deur om praktisch te helpen met isolatiematerialen bij slecht geïsoleerde woningen en bij inwoners die momenteel beperkte middelen hebben. Dit blijven we de aankomende jaren continueren.

3.12 Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) was een beleidsprogramma onder de Nationale omgevingsvisie in opdracht van de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Infrastructuur en Waterstaat en Binnenlandse Zaken. Doel van het programma was om door middel van een gebiedsgerichte aanpak de opgaven voor natuur, stikstof, water en klimaat te halen. Het vorige kabinet

heeft dit programma stopgezet. Hierdoor is ook de Friese vertaling: het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG) komen te vervallen. De opgaven blijven echter staan.

In het collatieakkoord van het nieuwe kabinet is inmiddels sprake van een investeringspakket voor 'landbouw, natuur en stikstofaanpak' van 20 miljard euro. Dit zou de opmaat kunnen zijn voor een nieuw NPLG.

In de tussentijd blijven we met de Friese medeoverheden in gesprek over de opgaven die spelen in het landelijk gebied, worden huidige gebiedsinitiatieven gefaciliteerd en wordt er gewerkt aan het ten uitvoer brengen van de eerste maatregelen waar door het vorige kabinet nog financiering voor is verstrekt. Dit gebeurt onder leiding van de Provinsje Fryslân.

De samenwerking is wel minder intensief dan ten tijde van het FPLG. De afstemming over de verschillende opgaven in het landelijkgebied door gemeenten onderling, wordt binnenkort mogelijk door de VFG georganiseerd en daarmee versterkt.

3.13 Veenweideprogramma

Het veenweideprogramma richt zich de komende jaren op gebiedsprocessen in de kansrijke gebieden. In een aantal gebieden zal worden geëxperimenteerd met het "haklam" principe (hoog als het kan, laag als het moet), waarbij agrariërs zelf meesturen in het bepalen van een optimaal waterpeil voor hun bedrijfsvoering en een optimaal behoud van de bodem. Daarbij gaat het programma steeds meer onderdeel uitmaken van het Fries Programma Landelijk Gebied waarin alle opgaven worden meegenomen zoals CO₂, stikstof, methaan et cetera.

Extra aandacht gaat uit naar de funderingsproblematiek. Er is inmiddels gestart met het Fries funderingsloket en onderzoek naar bestaande funderingen. De gezamenlijke overheden lobbyen bij het Rijk om voor de komende jaren te komen tot een fonds waaruit gedupeerden (in bepaalde gevallen, code rood gevallen) kunnen worden geholpen.

3.14 Omgevingswet

Transitie Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet (Ow) in werking getreden. Net als andere gemeenten bevinden wij ons nog in een fase van transitie naar het werken in overeenstemming met de Omgevingswet. Dit betekent werken aan de kerninstrumenten omgevingsvisie, omgevingsprogramma's, omgevingsplan en omgevingsvergunningen volgens de beleidscyclus. Deze transitie Ow loopt door tot 2032. In 2027 gaan we verkenningen uitvoeren en een planMER opstellen voor de actualisatie van de Omgevingsvisie voor de lange termijn, omgevingsprogramma's opstellen en werken aan één omgevingsplan. We gaan de beleidscyclus verder vormgeven door integraal te werken, een intake- en omgevingstafel in te richten en de ICT-architectuur verder te ontwikkelen.

Omgevingsvisie

In 2026 actualiseren we onze omgevingsvisie beleidsneutraal om te voldoen aan de vereisten van de Omgevingswet en te publiceren in het Omgevingsloket. De vaststelling van de omgevingsvisie verwachten we begin 2027. In 2027/2028 gaan we de omgevingsvisie vernieuwen voor de lange termijn met de samenleving, het college en raad. Hiervoor stellen we diverse verkenningen en een planMER (OER) op.

Omgevingsprogramma's

In 2026 zijn we gestart met het implementeren van het instrument omgevingsprogramma waarvoor het college bevoegd is over het vaststellen van omgevingsprogramma's te besluiten en te publiceren in het landelijke Omgevingsloket. Verplichte omgevingsprogramma's zijn warmte en volkshuisvesting. Daarnaast

stellen we vrijwillige programma's en gebiedsgerichte programma's op. Het werken en doorontwikkelen van omgevingsprogramma's met monitoring volgens de beleidscyclus vraagt om integraal werken met de vereiste opleidingen en trainingen voor medewerkers.

Omgevingsplan

In 2026 tot circa 2032 werken we aan de totstandkoming van één omgevingsplan voor onze gemeente. Milieuregels zijn een belangrijk onderdeel van het omgevingsplan en hiervoor is bodembeleid en advisering bij de omgevingswetinstrumenten: omgevingsvisie, omgevingsprogramma, omgevingsplan en omgevingsvergunningen benodigd. Ook is expertise op het gebied van geluid, pfas, stikstof en externe veiligheid nodig.

3.15 Lemmer waterfront

Het Lemmer Waterfront – het gebied direct ten zuiden van de historische kern, aan het IJsselmeer – is momenteel voornamelijk in gebruik voor bedrijvigheid. Door de centrale ligging en de directe verbinding met het water biedt het gebied grote potentie voor herontwikkeling.

Besluitvorming tot nu toe

Op 17 juli 2024 heeft de raad besloten om het voorkeursrecht op de gronden van het Waterfront vast te leggen. Dit is de eerste stap in de transformatie naar een gemengd gebied, met ruimte voor:

- Wonen (diverse typen, passend bij de omgeving)
- Toeristisch-recreatieve functies (bijv. horeca, watersportvoorzieningen)
- Maatschappelijke voorzieningen (bijv. cultuur, ontmoetingsplekken)
- Werken (moderne bedrijvigheid die past bij de nieuwe functies)

Planning en procedurele stappen

1. Q2 2026: Het Plan van Aanpak wordt aan het college voorgelegd voor besluitvorming. Vervolgens wordt de raad geïnformeerd over de gekozen aanpak.
2. Uiterlijk juli 2027: Om het voorkeursrecht te kunnen verlengen, moet er een omgevingsvisie of gebiedsprogramma zijn vastgesteld. Hierin worden de langetermijnambitie en randvoorwaarden voor de herontwikkeling concreet gemaakt.

3.16 Lelylijn-Deltaplan Noordelijk Nederland

Rijk en regio hebben in 2025 gewerkt aan een masterplan Lelylijn. In het Masterplan zijn door Rijk en regio de financieringsmogelijkheden nader onderzocht, een aantal complexe locaties verder uitgewerkt en is de impact van de Lelylijn over 100 jaar in beeld gebracht. De resultaten zijn in november 2025 tijdens een bijeenkomst in Thialf gepresenteerd aan de raden en staten. Gemeenten hadden geen besluitvormende rol in dit proces.

Het Masterplan Lelylijn geeft een overzicht van het onderzoek dat in 2025 is uitgevoerd:

- De Toekomstverkenning Lelylijn 2125, een studie naar de impact en robuustheid van de Lelylijn in (Noordelijk) Nederland aan de hand van meerdere toekomstscenario's voor klimaat en landschap en economische groei;
- De Integrale Gebiedsverdiepingen voor 4 mogelijke stationslocaties, Emmeloord, Heerenveen, Drachten en Groningen. Hierin zijn meerdere locaties per stad uitgewerkt in integrale toekomstbeelden ten aanzien van wonen, werken, leefomgeving en mobiliteit;
- Het Financiële Masterplan, waarin de bekostiging en financieringsmogelijkheden van de Lelylijn op een rij zijn gezet.

Daarnaast zijn in het Masterplan Lelylijn de verschillende adviezen van de Adviesraad Lelylijn, het Wetenschappelijk Adviesteam, het College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs en het Financiële Expertteam opgenomen, naast een korte samenvatting van de nut en noodzaak van de Lelylijn volgens het MIRT- en NOVEX onderzoek.

Het Masterplan Lelylijn is begin 2026 opgeleverd en aangeboden aan de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat (IenW). De heer Klaas Knot, voormalig president-directeur van De Nederlandsche Bank en Lelylijn-gezant, heeft op verzoek van het Ministerie van IenW een advies uitgebracht over de financieel-economische mogelijkheden en onmogelijkheden om de Lelylijn te realiseren. De uitkomsten zijn eveneens aangeboden aan de staatssecretaris.

Er volgt nu een nieuwe fase voor het project Lelylijn. De inhoudelijke onderzoeken zijn afgerond. Het is aan het kabinet Jetten 1 om besluiten te nemen over een vervolg.

3.17 Recreatie en toerisme

In 2024 is het Programma Recreatie en Toerisme vastgesteld. Hiermee beogen we de vitaliteit van en de balans in de toeristisch-recreatieve sector in de gemeente te vergroten.

Met ondernemers en toeristisch-recreatieve partnerpartijen werken we aan een vitale sector en een sector die in balans is. De belangrijkste doelen daarbij zijn:

- Een jaarrond aantrekkelijke recreatiegemeente
- Nieuwe belevenissen
- Gelukkige inwoners
- Slimme groei

Focusprojecten Tsjûkemar

Er wordt gewerkt aan de focusprojecten Ôlesprong en de Zuidoostoever. Er liggen realistische begrotingen voor beide projecten. Onder projectleiding vanuit de gemeente wordt op dit moment toegewerkt naar definitieve ontwerpen voor de Ôlesprong en de Zuidoostoever (upgrade strand). De Provinsje heeft € 850.000- gereserveerd voor de uitvoering van beide projecten. De gemeentelijke bijdrage voor de beide projecten is opgenomen in de begroting.

Nannewiid

Het Wetterskip heeft met subsidie het Nannewiid ecologisch kunnen baggeren. Het is van belang om een beheersplan op te stellen voor de ecologie, waterkwaliteit en het op diepte houden van het Nannewiid voor recreatieve doeleinden. Staatsbosbeheer en it Wetterskip nemen hier het voortouw in. Afhankelijk van de uitkomsten van het beheersplan kijkt de gemeente wat zij kan betekenen in het op diepte houden van het Nannewiid voor de recreatie. De Provinsje heeft € 100.000- beschikbaar voor het Nannewiid. Er is een wens om een wandelverbinding te realiseren. Daartoe zal eerst een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd moeten worden.

3.18 Marrekrite

Marrekrite (GR) is de beheerder van de recreatieve basisinfrastructuur in Fryslân. Zij doet het beheer en onderhoud van aanlegplaatsen (buitengebied), de knooppuntnetwerken voor fietsen en wandelen en realisatie van de Toeristische Overstappunten (TOP's). Binnen de gemeenschappelijke regeling Marrekrite is, onder andere door een verandering in de taakstelling met het routebureau, een aantal wijzigingen nodig. Het bestuur van Marrekrite heeft op 4 december 2025 besloten deze in procedure te brengen. De raad wordt in het tweede kwartaal van 2026 in de gelegenheid gesteld hier haar eventuele zienswijze over naar voren te brengen. De wijziging van de gemeenschappelijke regeling heeft op zichzelf geen financiële consequenties. De kosten die samenhangen met de taakstelling van het routebureau worden meegenomen in de reguliere begrotingscyclus.

3.19 Sportbedrijf

De realisatie in 2025 is nauwlettend gevolgd. Het Sportbedrijf De Fryske Marren (SDFM) voorzag in 2025 een begrotingstekort. Op 10 september 2025 heeft de gemeenteraad besloten om eenmalig € 430.000 beschikbaar te stellen uit de Algemene Reserve. In de lijn van de gemeentelijke exploitatie van sporthallen is dit bedrag gerelateerd aan de kostendekkendheid van de door SDFM geëxploiteerde sporthal Sportfun. Daarnaast heeft de raad besloten een lening van €200.000 beschikbaar te stellen. SDFM heeft vervolgens aangegeven dat zij afzien van het aanbod voor een lening. In 2026 heeft de raad voor het begrotingstekort voor 2026 van SDFM eenmalig een bedrag van € 798.000 beschikbaar gesteld. Dit is een tijdelijke oplossing en we zijn in gesprek met het SDFM over een structurele oplossing. Daarbij worden wij ondersteund door de uitkomsten van een onderzoek naar toekomstscenario's SDFM.

3.20 Integraal Zorg Akkoord (IZA)/Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

De tweede GALA-monitor van het RIVM is in 2025 gepubliceerd. Een van de conclusies is dat door een gebrek aan blijvende financiering voor het IZA/GALA en de onduidelijkheid daarover voor de toekomst nieuwe activiteiten niet van de grond dreigen te komen. Daarom is op 3 juli 2025 het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) en op 10 juli een Hoofdpijnenakkoord Ouderenzorg (HLO) afgesloten.

AZWA is een aanvullend akkoord op het bestaande Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Het is onder meer bedoeld om het toegankelijk en betaalbaar te houden van kwalitatief goede zorg en ondersteuning in Nederland. IZA en GALA blijven bestaan, maar onderdelen worden structureel geborgd in AZWA (zoals valpreventie, kansrijke start, Terugdringen Gezondheidsachterstanden). HLO is vooral gericht op langdurige zorg (Wlz), met afspraken over herkenbare en versterkte mantelzorgondersteuning en respijtzorg.

De belangrijkste AZWA afspraken voor gemeenten hebben betrekking op de inzet van een aantal zogenaamde 'basisfunctionaliteiten' en een daaraan gekoppelde 'basisinfrastructuur' voor de transformatie van zorg naar gezondheid. Bij basisfunctionaliteiten gaat het o.a. om de brede implementatie van de domein overstijgende ketenaanpakken zoals valpreventie, de aanpak overgewicht bij volwassenen en het realiseren van laagdrempelige steunpunten voor mensen met psychische problematiek. Deze basisfunctionaliteiten moeten een landelijke dekking krijgen. Dus iedere gemeente moet hieraan meedoen.

Daarnaast gaat het over de organisatie van de benodigde infrastructuur zoals lokale teams en coördinatie op de uitvoering. Lokale teams worden hiermee een herkenbaar aanspreekpunt voor inwoners (volwassen en jeugd) en voor partners waar zij mee samenwerken.

De gemeenten, de sociaal domein aanbieders én de zorgpartijen zijn op deze infrastructuur aanspreekbaar. Deze afgesproken wederkerigheid moet bijdragen aan versnelling, opschaling en waar van toepassing standaardisering van nieuwe initiatieven en innovaties die zichzelf 'bewezen' hebben via een ontwikkelagenda.

3.21 Jeugdhulp

Landelijke ontwikkelingen

Met de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 is een aantal bewegingen in gang gezet om het jeugdstelsel te verbeteren. De transitie van de jeugdzorg bevindt zich in een cruciale fase. Per 1 januari 2026 is bijvoorbeeld de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg van kracht geworden. Deze wet verplicht gemeenten om regionaal samen te werken bij de inkoop van specialistische zorg, om zo de beschikbaarheid voor de meest kwetsbare kinderen te garanderen.

Vanuit de Hervormingsagenda wordt gekoerst op stevige lokale teams. Deze stevige lokale teams zijn ook nodig om het Toekomstscenario te realiseren. Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming beschrijft een route om te komen tot een beter stelsel van jeugdbescherming. Volgens het Toekomstscenario biedt het Regionale Veiligheidsteam (RVT) ten opzichte van het Lokale team aanvullende expertise en bevoegdheden op het gebied van veiligheid. In deze organisatie zijn functies zoals de Gecertificeerde Instellingen, Veilig Thuis en (een deel) van de Raad voor de Kinderbescherming samengebracht. Op korte termijn wordt het Convenant Stevige Lokale teams verwacht. Waarin de VNG, het ministerie van VWS en diverse cliënt- en brancheorganisaties de ambities uit het Richtinggevend Kader toegang, lokale teams en integrale dienstverlening hebben uitgewerkt. Dit betreft onder meer afspraken over het toevoegen van expertise aan of dicht rondom de lokale teams, om verwijzingen naar specialistische hulp te voorkomen. Ook worden er afspraken gemaakt over de samenwerking tussen huisartsen en lokale teams.

Regionale ontwikkelingen

Daarnaast loopt het proces rond de nieuwe regionale inkoop specialistische jeugdhulp door Sociaal Domein Fryslân (SDF). Omdat de huidige contracten onvoldoende toekomstbestendig bleken, worden deze per 1 januari 2028 vervangen door nieuwe afspraken. Deze inkoop voor specialistische jeugdhulp is ondersteunend aan onze lokale visie: we kopen regionaal alleen in wat we lokaal niet kunnen organiseren.

De koers van De Fryske Marren

In onze eigen gemeente zijn deze ontwikkelingen vertaald in de Strategische Beleidsagenda Sociaal Domein 2026-2032 waarin het beleidskader Kansrijk opvoeden en opgroeien onderdeel van is. Wij maken hierin de bewuste keuze voor:

- Inzetten op ombuigen van individuele, geïndiceerde trajecten naar lichte, zo mogelijk collectieve, ondersteuning in de sociale basis.
- Een stevige sociaalpedagogische basis door gebruik te maken van voorzieningen die voor elk kind toegankelijk zijn, zoals onderwijs, jongerenwerk, sport en cultuur, met het doel om hulpvragen zo vroegtijdig en laagdrempelig op te pakken.
- Een integrale gezinsaanpak: we kijken naar het hele gezin, waarbij ook bestaanszekerheid en stabiel wonen als voorwaarden voor een gezonde start worden meegenomen. Problemen van kinderen staan immers nooit op zichzelf.

We staan daarmee de komende tijd voor de opgave om de sociale en pedagogische basis te versterken en te gaan werken met stevige lokale teams en lokale basishulp, opdat ondersteuningsvragen van jeugdigen zoveel mogelijk voorkomen worden en lokaal worden opgepakt. Dit betreft een bredere opgave dan jeugdhulp alleen en vraagt nadrukkelijk om het verbinden met onder andere onderwijs, (preventieve) gezondheid en bestaanszekerheid.

3.22 Ontwikkelingen abonnementstarief Wmo

Ontwikkelingen abonnementstarief

De voorgenomen herinvoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage voor de Wmo, dat voorzien was op 1 januari 2026 is in verband met de val van het kabinet vorig jaar met een jaar uitgesteld. Uit de voorjaarsnota 2026 van het rijk blijkt dat de invoering van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage nog een jaar is uitgesteld tot 1 januari 2028.

Uitkomst Houdbaarheidsonderzoek Wmo

Het landelijk houdbaarheidsonderzoek Wmo werd uitgevoerd door gemeenten (VNG) en het Rijk. Het doel van het onderzoek is om de houdbaarheid van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) te evalueren en politieke keuzes te maken om maatschappelijke ondersteuning voor kwetsbare mensen beschikbaar en toegankelijk te houden.

In de eindrapportage van het *Houdbaarheidsonderzoek Wmo 2015 – Tijd voor stevige keuzes*, wordt geconstateerd dat de Wmo 2015 toenemend onder druk staat. Dit wordt vooral veroorzaakt door maatschappelijke ontwikkelingen, zoals individualisering en vergrijzing, waarop gemeenten slechts gedeeltelijk invloed hebben. Daarnaast constateert het rapport dat een duidelijke toekomstgerichte koers ontbreekt: voor wie is de Wmo bedoeld en wat willen we met de wet bereiken?

Het onderzoek benadrukt dat het noodzakelijk is deze vragen expliciet te beantwoorden en hierop duidelijke beleidskeuzes te baseren. Het rapport doet daarbij een aantal globale aanbevelingen waaronder:

- Versterk de samenhang binnen het sociaal en zorgdomein en voorkom versnippering in de lokale en regionale toegang.
- Houd structureel rekening met inwoners met een levenslange en brede ondersteuningsbehoefte.
- Bewaak de bestaanszekerheid van inwoners en geef prioriteit aan ondersteuning op leefdomeinen waar de impact het grootst is.
- Stimuleer mantelzorg, benut de inzet van vitale AOW-gerechtigden en zorg voor goede en duurzame arbeidsomstandigheden voor zorgverleners.

Deze inzichten en richtlijnen sluiten aan bij bredere plannen van het huidige kabinet, waaronder het voornemen om huishoudelijke hulp vanaf 2029 uit de Wmo te halen. Hiermee wordt de Wmo verder gepositioneerd als een gerichte en betaalbare vangnetvoorziening, met lagere kosten en minder druk op het stelsel.

Deze inzichten en richtlijnen sluiten bovendien goed aan bij de uitgangspunten van het recent door uw raad vastgestelde strategische beleidsagenda Sociaal Domein. Deze agenda wordt momenteel verder uitgewerkt in concrete doelen en activiteiten.

3.23 Beschermd wonen in de Wmo

De doordecentralisatie van Beschermd Wonen is meerdere keren uitgesteld. De streefdatum van 1 januari 2026 is weer niet haalbaar gebleken. Het is onbekend of en wanneer de doordecentralisatie wordt ingezet. In 2024 is Sociaal Domein Fryslân in samenwerking met de gemeenten gestart met het nieuwe inkoopproces voor Beschermd Wonen. De nieuwe contracten zijn ingegaan per 1 januari 2026. Er is een verhoging van het tarief geweest en daarnaast wordt er een toename van cliënten verwacht. De verwachting is daarom dat de kosten gaan stijgen.

3.24 Participatiewet in balans

De Participatiewet wordt herzien en is voor een deel in 2026 in werking getreden. In 2027 is de herziene Participatiewet volledig van kracht. Hierdoor ontstaat ruimte voor de menselijke maat en meer oog voor bestaanszekerheid voor iedereen. Om te komen tot deze herziening van de Participatiewet, is en wordt samengewerkt, als gemeenten en partners langs drie sporen.

- Spoor 1 is het wetsvoorstel Participatiewet in Balans, waarmee de inwoners meer rechtszekerheid en inkomenszekerheid krijgen.
- Spoor 2 bevat maatregelen voor de langere termijn, waarbij de menselijke maat, vertrouwen en eenvoud centraal staan.
- Spoor 3 is erop gericht om de vakkundigheid van professionals in de gemeentelijke uitvoering te verbeteren. Meer maatwerk betekent nieuwe vaardigheden ontwikkelen.

3.25 Gemeentefonds

In het meerjarenperspectief hebben we de septembercirculaire 2025 en decembercirculaire 2025 verwerkt. Over de effecten van deze circulaires heeft u in 2025 en 2026 begrotingswijzigingen vastgesteld bij de separaat genomen raadsbesluiten.

Ontwikkeling zorgkosten

We zien al jarenlang een forse stijging in de kosten voor jeugdzorg. In de meicirculaire 2025 zijn incidentele en structurele middelen opgenomen ter gedeeltelijke compensatie van deze stijgende kosten. Dit is een oplossing voor de korte termijn maar voor de lange termijn biedt dit nog geen garantie. De Commissie van Ark zal begin 2027 haar oordeel vellen over de verhouding tussen de kosten en het budget voor jeugd over de jaren 2025, 2026 en een inschatting maken voor de jaren daarna.

Ravijnjaar

Het kabinet kort het gemeentefonds vanaf 2026 fors. In de meicirculaire 2025 zijn voor gemeenten onder andere extra middelen opgenomen voor de gedeeltelijke demping van het ravijnjaar. Hierdoor is het ravijnjaar nu verschoven naar 2028.

Specifieke uitkeringen

Er is aangekondigd dat specifieke uitkeringen worden overgeheveld naar het Gemeentefonds met een budgetkorting van 10%. Deze overheveling is nog niet volledig verwerkt in de algemene uitkering. We verwachten hierover nader te worden geïnformeerd bij de meicirculaire 2026.

De financiële vertaling van de Voorjaarsnota rijk wordt verwerkt in de meicirculaire 2026. De financiële gevolgen hiervan worden meegenomen bij de begroting 2027.

3.26 Regiodeal Zuidwest Friesland

De Regiodeal Zuidwest Friesland is een samenwerking van Provinsje Fryslân, Wetterskip Fryslân, gemeente Súdwest-Fryslân, gemeente De Fryske Marren en het Rijk. De Regio Deal richt zich op het verbeteren van de brede welvaart in de regio. Samen met de Mienskip werken we aan de toekomst van Zuidwest-Friesland. Dit doen we aan de hand van vier programmalijnen: Mienskip, Voorzieningen, Leefomgeving en Economie.

De omvang van de Regiodeal bedraagt afgerond € 35 miljoen. De Fryske Marren draagt € 5 miljoen bij aan de financiering van de Regiodeal. Wij maken € 2,5 miljoen vrij uit bestaande projecten die al in de begroting staan. De resterende € 2,5 miljoen van de dekking is opgenomen in de begroting ten laste van de algemene reserve.

Begin 2025 zijn een programmaplan en samenwerkingsovereenkomst (Sok) vastgesteld. In de Sok wordt beschreven hoe partijen samenwerken. In het programmaplan zijn de specifieke projecten beschreven waaraan we gaan werken. Het programmaplan wordt jaarlijks geactualiseerd. De Regiodeal heeft een looptijd tot 31 december 2029.

De uitvoering loopt volop. Binnen alle vier pijlers zijn projecten in uitvoering.

4. Financieel meerjarenperspectief

Algemeen

In de programmabegroting 2026 en meerjarenraming 2027-2029 (pagina 142) is een overzicht opgenomen met informatie over het financieel perspectief tot en met 2029. Dit vormt de beginreeks van deze perspectiefnota 2027.

Bedragen x € 1.000

	2027	2028	2029	2030
Saldi programmabegroting 2026 - 2029	127	157	111	4.820

Deze saldo zijn gepresenteerd in de programmabegroting 2026 en hanteren wij als vertrekpunt voor de perspectiefnota 2027. Door het actualiseren van deze reeks komen we tot een nieuw financieel perspectief.

Te denken valt aan de bij de begroting 2026 aangenomen amendementen, reeds genomen raadsbesluiten met een financieel effect, uitwerking circulaires gemeentefonds en dergelijke. De financiële vertaling van de meicirculaire zijn niet meegenomen in dit financieel perspectief. In de volgende paragrafen gaan we verder op de mutaties in. Een en ander resulteert in de volgende eindreeks voor de Perspectiefnota 2027:

Bedragen x € 1.000

	2027	2028	2029	2030
Saldi perspectiefnota 2027 -2030	168	183	114	146

Bedragen x € 1.000

Opbouw financieel perspectief	2027	2028	2029	2030
Saldi programmabegroting 2026 - 2029	127	157	111	4.820
4.1 Financiële gevolgen amendementen begroting 2026	22	25	25	-575
Aangepaste programmabegroting 2026 - 2029	149	182	136	4.245
4.2 Autonome mutaties	-122	-132	-147	676
4.3 Reeds genomen raadsbesluiten	-51	-51	-51	-51
Saldi meerjarenperspectief excl. aanmeldingen	-24	-1	-62	4.870
4.4 Totale bezuinigingstaakstelling		1.196	1.196	1.196
4.4 Nog in te vullen bezuinigingstaakstelling		-1.196	-1.196	-1.196
Saldi meerjarenperspectief voor verrekeningen AR	-24	-1	-62	4.870
4.5 Storting aan algemene reserve				-4.700
4.5 Onttrekken ten laste van algemene reserve	200	200	200	
4.7 Rentelasten onttrekken t.l.v. algemene reserve	-8	-16	-24	-24
Saldi Perspectiefnota 2027 - 2030	168	183	114	146

Structureel meerjarenperspectief

Om het structurele evenwicht te berekenen worden allereerst de verrekeningen met de algemene reserve geëlimineerd. Dit gaat om de incidentele stortingen in en onttrekkingen aan de algemene reserve, die gedaan zijn om voor elke jaarschijf een saldo van € 100.000, conform financiële verordening, te kunnen presenteren. Daarnaast wordt de nog niet ingevulde bezuinigingstaakstelling, zijnde € 1,2 miljoen vanaf 2028, in mindering gebracht omdat hier sprake is van een nog niet ingevulde stelpost. Tenslotte is in de begroting 2026 een incidentele verhoging van € 1,5 miljoen per jaar voor de kosten jeugdzorg voor de jaren 2026 en 2027 opgenomen. In de toezichtsbrief voor de begroting 2026 heeft de provincie aangegeven deze incidentele kosten voor jeugdzorg voor de jaren 2026 en 2027 van € 1,5 miljoen per jaar

te beoordelen als structurele kosten. Daarom wordt het structureel financieel perspectief voor het jaar 2027 met € 1,5 miljoen verlaagd.

Wanneer de structurele lasten in de begroting kunnen worden gedekt door de structurele baten is er sprake van structureel evenwicht. De toezichthouder toetst hierop per jaarschijf. Hieronder de berekening van het structureel meerjarenperspectief:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Saldi perspectiefnota 2027-2030	168	183	114	146
Elimineren verrekeningen algemene reserve t/m begroting 2026	2.000	900	4.100	-
Elimineren verrekeningen algemene reserve perspectiefnota 2027	-200	-200	-200	4.700
Meerjarenperspectief incl. bezuinigingen	1.968	883	4.014	4.846
Niet ingevulde bezuinigingstaakstelling	-	-1.196	-1.196	-1.196
Incidentele aanmelding jeugdzorg (toezichtsbriev provincie)	-1.500			
Structureel meerjarenperspectief	468	-313	2.818	3.650

Ontwikkeling structureel meerjarenperspectief 2027-2030

De opbouw van het financieel meerjarenperspectief vanaf de programmabegroting 2026-2029 ziet er als volgt uit:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2027	2028	2029	2030
Saldi programmabegroting 2026	2.627	461	3.615	3.624
Amendementen	-417	-494	-494	-494
Rentelasten aanmeldingen t.l.v. AR	-33	-33	-33	-33
Rentelasten onttrekken t.l.v. algemene reserve	-28	-48	-48	-48
Saldi programmabegroting 2026 incl. amendementen	2.149	-114	3.040	3.049
Autonome mutaties	-122	-132	-147	676
Reeds genomen raadsbesluiten	-51	-51	-51	-51
Rentelasten onttrekking t.l.v. AR	-8	-16	-24	-24
Incidentele aanmelding jeugdzorg (toezichtsbriev provincie)	-1.500			
Structureel meerjarenperspectief perspectiefnota 2027	468	-313	2.818	3.650

Het gepresenteerde financieel perspectief lijkt op termijn positief. De verwachting is dat de uitgaven voor wettelijke taken fors toenemen. Als gevolg van onder andere vergrijzing in de WMO, stijgende kosten van de Jeugdzorg, te lage loon- en prijscompensatie vanuit het Rijk en hoge indexering bij verbonden partijen, zullen de uitgaven namelijk stijgen met miljoenen. Deze verwachte stijgende uitgaven zijn niet meegenomen in dit financieel perspectief. Daarnaast wordt voor de meicirculaire 2026 rekening gehouden met een sombere prognose, gelet op het financieel Rijksbeleid. Bij de programmabegroting 2027-2030 zullen deze ontwikkelingen financieel vertaald worden.

4.1 Amendementen begroting 2026

In de raadsvergadering van 4 november 2025 heeft de raad bij de vaststelling van de programmabegroting 2026-2029 een vijftal amendementen aangenomen. De verwerking van de amendementen in de begroting 2026 zijn hieronder gepresenteerd.

Bedragen x € 1.000				
Financiële gevolgen amendementen begroting 2026	2027	2028	2029	2030
Amendementen:				
Doorfietsroute aanpak verkeersveiligheid Oudehaske	-58	-117	-117	-117
Doorfietsroute aanpak verkeersveiligheid Haskerhorne	-18	-36	-36	-36
Kunstgrasveld SC Joure	-33	-33	-33	-33
Faciliteren huisvesting fusieverenigingen CVVO/ VV Lemmer	-308	-308	-308	-308
Faciliteren huisvesting fusieverenigingen CVVO/ VV Lemmer *				
Sociaal Goud *				
Rentelasten aanmeldingen t.l.v. AR	-33	-33	-33	-33
Lagere storting aan AR			600	
Hogere onttrekking aan AR	500	600		
Rentelasten onttrekking aan AR	-28	-48	-48	-48
Totaal financiële gevolgen amendementen begroting 2026	22	25	25	-575

* betreft eenmalige bijdrage in 2026, welke ten laste van de algemene reserve komt. Zie ook aanmeldingen onder 4.6 onttrekkingen in tabel Algemene reserve.

Doorfietsroute aanpak verkeersveiligheid Oudehaske

De aanmelding 45 "Doorfietsroute aanpak verkeersveiligheid Oudehaske" uit de Programmabegroting 2026-2029 is alsnog gehonoreerd voor het investeringsbedrag van € 1.456.000 in 2027. De kapitaallasten van deze investering bedragen € 117.000 per jaar en komen ten laste van het financieel perspectief.

Doorfietsroute aanpak verkeersveiligheid Haskerhorne

De aanmelding 46 "Doorfietsroute aanpak verkeersveiligheid Haskerhorne" uit de Programmabegroting 2026-2029 is alsnog gehonoreerd voor het investeringsbedrag van € 448.000 in 2027. De kapitaallasten van deze investering bedragen € 36.000 per jaar en komen ten laste van het financieel perspectief.

Kunstgrasveld SC Joure

De gehonoreerde aanmelding 27 "Faciliteren kunstgras korfbalveld SC Joure" is omgezet van een half veld naar een heel veld voor een aanvullen investeringsbedrag van € 316.000 in 2026. De kapitaallasten van deze aanvullende investering bedragen € 33.000 per jaar en komen ten laste van het financieel perspectief.

Faciliteren huisvesting fusievereniging CVVO/VV Lemmer

Voor realiseren van een aangepast sportcomplex De Rien en van de opstellen van fusievereniging CVVO/VV Lemmer is een investeringsbedrag van € 3.452.000 beschikbaar gesteld. De kapitaallasten van deze investering bedragen € 308.000 per jaar en komen ten laste van het financieel perspectief. Daarnaast is een eenmalige bijdrage vanuit het accommodatiebeleid voor een bedrag van € 794.000 beschikbaar gesteld in 2026. Deze incidentele last komt ten laste van de Algemene Reserve.

Sociaal Goud

Voor het verminderen van eenzaamheid onder ouderen en versterken van hun sociale welzijn door het koppelen van studenten aan de ouderen is eenmalig een bedrag van € 24.000 beschikbaar gesteld in 2026 voor de stichting Sociaal Goud. Deze incidentele last komt ten laste van de Algemene Reserve.

Rentelasten aanmeldingen ten laste van de Algemene Reserve

De amendementen met een incidenteel karakter (bijdrage opstellen fusievereniging CVVO/VV Lemmer en bijdrage Sociaal Goud) zijn in 2026 ten laste van de Algemene reserve gekomen. De rentelasten van deze incidentele lasten nemen we mee in de exploitatie.

Lagere storting / hogere onttrekking aan de Algemene Reserve

De aangenomen amendementen leiden tot een verlaging van financieel perspectief van de begroting 2026-2029. Om een sluitend meerjarenperspectief met een saldo van € 100.000, conform financiële verordening, te kunnen presenteren zijn verrekeningen met de algemene reserve nodig. Dit betekent een hogere onttrekking aan de algemene reserve dan opgenomen in de begroting 2026-2029 voor de jaren 2026, 2027 en 2028. En een lagere storting aan de algemene reserve dan opgenomen in de begroting 2026-2029 voor het jaar 2029.

Rentelasten onttrekking aan de Algemene Reserve

Bij de hogere onttrekking aan de Algemene Reserve zijn rentelasten van 4% van toepassing en deze komen ten laste van de exploitatie.

4.2 Autonome mutaties

In het meerjarenperspectief zijn de volgende autonome ontwikkelingen opgenomen:

Bedragen x € 1.000				
Autonome mutaties	2027	2028	2029	2030
a. Algemene uitkering (september- en decembercirculaire 2025)	-141	-180	-242	-242
b. Autonome verhoging belastingen	19	48	95	768
c. Vrijval kapitaallasten				150
d. Loon- en prijscompensatie	-5.518	-5.518	-5.518	-5.518
e. Dekking stelpost loon- en prijscompensatie	5.518	5.518	5.518	5.518
Totaal Autonome mutaties	-122	-132	-147	676

NB:

Voor de jaarschijf 2030 zijn de financiële gevolgen van de september- en decembercirculaire 2025 conform de jaarschijf 2029 meegenomen op basis van de berekening van de decembercirculaire 2025.

Ad a. Algemene uitkering

In deze perspectiefnota zijn de septembercirculaire en de decembercirculaire 2025 conform uw besluitvorming van januari 2026 en april 2026 verwerkt.

Ad b. Belastingen

De geraamde opbrengsten onroerende zaakbelasting en forensenbelasting zijn aangepast naar de meest recente inflatie en loonkostenontwikkeling.

Bedragen x € 1.000				
Belastingen	2027	2028	2029	2030
OZB	13	35	73	675
Forensenbelasting	6	13	22	93
Totaal belastingen	19	48	95	768

In 2030 is € 675.000 hogere opbrengsten OZB meegenomen. 2030 betreft de nieuwe jaarschijf, die toegevoegd wordt aan het meerjarenperspectief. In de nieuwe jaarschijf wordt het bedrag van de laatst gepresenteerde en door de raad vastgestelde jaarschijf (2029) in de begroting gekopieerd. Op deze gekopieerde jaarschijf zit dan nog geen indexering. Dat is de benodigde bijstelling die altijd bij opbrengsten OZB in de laatste jaarschijf verrekend wordt.

Ad c. Vrijval kapitaallasten

Elk jaar wordt de vrijval kapitaallasten (afschrijvingen en rente) berekend en toegevoegd aan het meerjarenperspectief.

Ad d./e. Loon- en prijscompensatie

In onze begroting hebben wij een stelpost opgenomen voor loon- en prijscompensatie. Jaarlijks worden de budgetten waarop prijsstijgingen van toepassing zijn in kaart gebracht en verhoogd ten laste van deze stelpost.

4.3 Reeds genomen raadsbesluiten

Bedragen x € 1.000				
Raadsbesluiten met financiële consequenties	2027	2028	2029	2030
Amendement belastingverordening 2026 (forensenbelasting)	45	45	45	45
Aankoop grond Sluisweg 11A	-24	-24	-24	-24
Aankoop grond nabij De Ekers in Joure	-72	-72	-72	-72
Totaal raadsbesluiten met financiële consequenties	-51	-51	-51	-51

Nadat de begroting 2026 is vastgesteld heeft de raad nog de volgende besluiten genomen met financiële effecten op het begrotingssaldo.

Amendement belastingverordening

In de raadsvergadering van 17 december 2025 heeft de raad bij de vaststelling van de belastingverordening 2026 een amendement betreffende forensenbelasting aangenomen. Dit leidt tot een structurele verhoging van de begrote inkomsten forensenbelasting met € 45.000.

Aankoop grond Sluisweg 11A in Lemmer

In de raadsvergadering van 17 december 2025 heeft de raad besloten tot de aankoop van Sluisweg 11A in Lemmer en de sloop van de opstallen. De hierbij behorende kapitaallasten leiden tot een structurele verlaging van het financieel perspectief met € 24.000. De eenmalige sloopkosten van € 65.000 komen ten laste van de algemene reserve (zie ook Aansluiting met de Programmabegroting 2026 bij 4.6 Algemene Reserve).

Aankoop grond nabij De Ekers in Joure

In de raadsvergadering van 18 februari 2026 heeft de raad besloten tot de aankoop van percelen grond nabij De Ekkers in Joure. De hierbij behorende kapitaallasten leiden tot een structurele verlaging van het van het financieel perspectief met € 72.000.

4.4 Taakstelling bezuinigingen

Bij de Perspectiefnota 2025 is vanaf 2026 een taakstelling voor bezuinigingen meegenomen ter verruiming van het financieel perspectief. Het gaat om een taakstelling van € 300.000 in 2026, € 600.000 in 2027 en € 1 miljoen vanaf 2028. Daarnaast heeft de raad bij de behandeling van de perspectiefnota op 17 juli 2024 een amendement aangenomen om geen extra verhoging onroerend zaakbelasting van 2% bovenop de aangepaste tarieven toe te passen. Tevens is in het amendement opgenomen dat deze lagere inkomsten vanaf 2026 deels worden gecompenseerd door verhoging van de bezuinigingstaakstelling met € 196.000 per jaar vanaf 2026.

Bij de Begroting 2026 is op basis van het toen gepresenteerde structureel perspectief de bezuinigingstaakstelling voor de jaren 2026 en 2027 van respectievelijk € 496.000 en € 796.000 komen te vervallen. Hierdoor resteert een bezuinigingstaakstelling van € 1,2 miljoen vanaf 2028.

In onderstaand overzicht is aangegeven de stand van de bezuinigingstaakstelling en de opbouw ervan:

Bedragen x € 1.000				
	2027	2028	2029	2030
Perspectiefnota 2025	600	1.000	1.000	1.000
Begroting 2025 (dekking geen extra OZB-verhoging)	196	196	196	196
Begroting 2026 (aframing bezuinigingstaakstelling 2026 en 2027)	-796			
Niet ingevulde taakstellingen	-	1.196	1.196	1.196

Deze post taakstelling bezuinigingen is al opgenomen in de saldi Programmabegroting 2026-2029. Om deze nog niet ingevulde taakstelling toch duidelijk naar voren te brengen, is deze post in de opbouw financieel perspectief zonder saldi meegenomen.

4.5 Onttrekkingen en stortingen algemene reserve

Om een gelijkmatig meerjarenperspectief te presenteren met een saldo van € 100.000 conform de financiële verordening is voor de jaren 2027 t/m 2029 jaarlijks € 0,2 miljoen aan middelen onttrokken aan de algemene reserve. Voor de jaarschijf 2030 is € 4,7 miljoen gestort aan de algemene reserve. Bij de onttrekkingen zijn de rentelasten van 4% van toepassing en deze komen ten laste van de exploitatie.

4.6 Algemene reserve

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling Algemene reserve	2026	2027	2028	2029	2030
Algemene reserve (stand per 1/1)	23.691	21.793	15.896	16.614	20.514
Stortingen:					
<i>Verrekening meerjarenperspectief</i>					
Begroting 2024	1.700	500			
Perspectiefnota 2025	1.200	1.100	900		
Begroting 2025 (incl. amendementen)	3.500	3.000			
Perspectiefnota 2026	800	2.000	2.300	900	
Begroting 2026			100	3.800	
Amendementen Begroting 2026				-600	
<i>Voorlopig rekeningresultaat 2025</i>	1.452				
Totaal stortingen	8.652	6.600	3.300	4.100	-
Onttrekkingen:					
<i>Incidentele aanmeldingen</i>					
Begroting 2023	-760				
Perspectiefnota 2024	50	50			
Perspectiefnota 2025 (incl. amendementen)	-1.291				
Begroting 2025 (incl. amendementen)	-160	-215			
Begroting 2026	-2.673	-1.831	18		
Amendementen begroting 2026	-818				
<i>Inzet 10% vrij aanwendbare reserve</i>					
Perspectiefnota 2025	-626				
Begroting 2025 (incl. amendementen)	-724	-1.289	-813		
Perspectiefnota 2026	-334	-381	-543		
Begroting 2026	1.684	1.670	1.356		
<i>Storting reserve kapitaallasten</i>					
Begroting 2025		-5.701			
<i>Verrekening meerjarenperspectief</i>					
Perspectiefnota 2023	-800				
Perspectiefnota 2024	-2.300	-1.800			
Begroting 2025	-400	-400	-1.800		
Begroting 2026	-400	-1.900			
Amendementen begroting 2026	-200	-500	-600		
<i>Begrotingstekort 2026 sportbedrijf DFM</i>	-798				
Totaal onttrekkingen	-10.550	-12.297	-2.382	-	-
Perspectiefnota 2027:					
Verrekeningen meerjarenperspectief		-200	-200	-200	4.700
Totaal mutaties AR Perspectiefnota 2027	-	-200	-200	-200	4.700
Stand per 31 december	21.793	15.896	16.614	20.514	25.214

Aansluiting met de Programmabegroting 2026

Het gepresenteerde saldo van de Algemene Reserve per 31 december 2025 in de Programmabegroting 2026 bedroeg € 24.476.000. De stand van de Algemene Reserve bij de jaarrekening 2025 is € 23.691.000 en dient als uitgangspunt van de berekening van het verloop van de Algemene Reserve. Het verschil van € 785.000 betreft de mutaties in de algemene reserve bij de Najaarsrapportage 2025 van € 291.000 en de verwerking van twee raadsbesluiten van 2025. Dit zijn de sloopkosten van opstellen op verworven grond aan de Sluisweg 11a van € 65.000 en het beschikbaar stellen van € 430.000 aan het sportbedrijf voor het begrotingstekort van 2025.

Mutaties Algemene Reserve - stortingen

De stortingen hebben betrekking op de mutaties in de reserve als gevolg van het afkomen van de jaarsaldi naar € 100.000 om een gelijkmatig meerjarenperspectief te presenteren en conform de financiële verordening bij de planning & control-documenten. Daarnaast is er bij de jaarrekening 2025 sprake van een voorlopig positief jaarresultaat van ruim € 1,5 miljoen, hetgeen aan de Algemene Reserve wordt toegevoegd.

Mutaties Algemene Reserve - onttrekkingen

De onttrekkingen hebben allereerst betrekking op de mutaties in de reserve om bij eerdere P&C-documenten en de Perspectiefnota 2027 sluitende meerjarenperspectieven te kunnen presenteren van € 100.000. Tot slot is als gevolg van het raadsbesluit om eenmalig middelen beschikbaar te stellen aan het sportbedrijf voor het begrotingstekort van 2026, een bedrag van € 798.000 in 2026 aan de Algemene Reserve onttrokken.

De totale algemene reserve bestaat uit de vrije algemene reserve en de reserve weerstandsvermogen. Op basis van de nota risico's, weerstandsvermogen en kengetallen is bij de begroting 2026 een benodigd weerstandsvermogen berekend van € 8,6 miljoen.

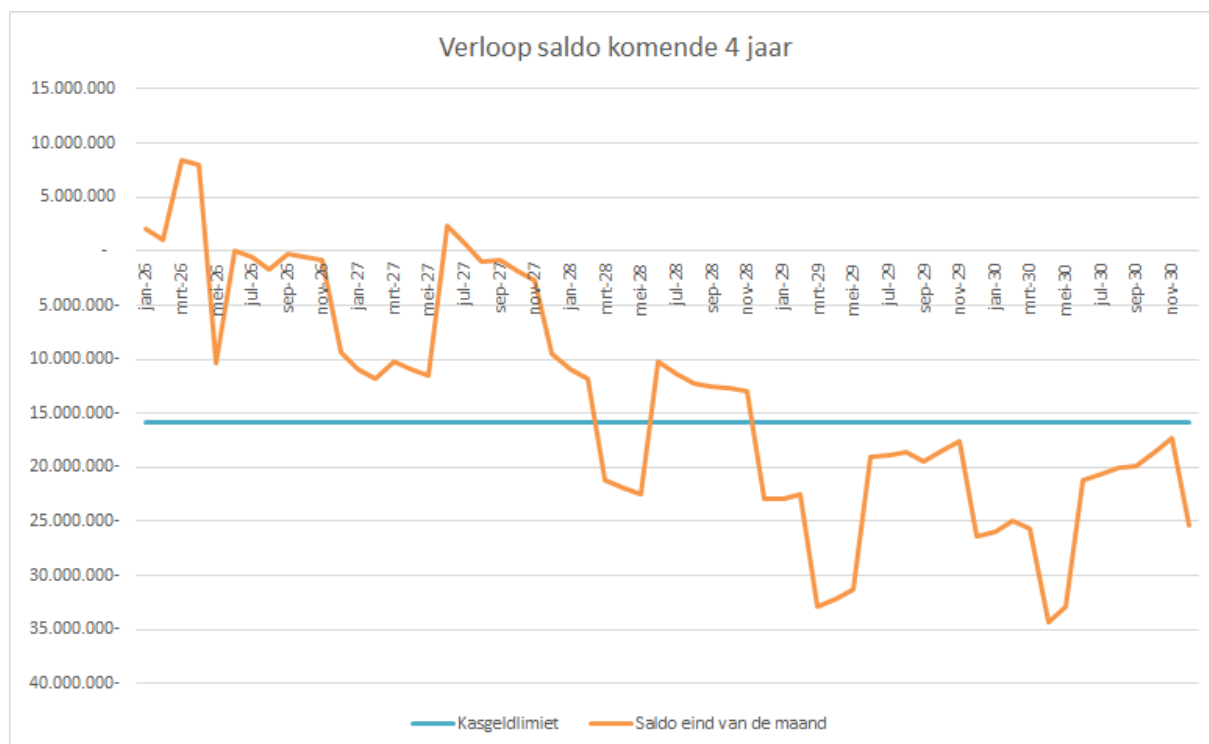
De totale algemene reserve geeft het volgende beeld:

Bedragen x € 1.000					
Algemene reserves per 31/12	2026	2027	2028	2029	2030
Vrije algemene reserve	13.193	7.296	8.014	11.914	16.614
Weerstandsvermogen	8.600	8.600	8.600	8.600	8.600
Totaal algemene reserves	21.793	15.896	16.614	20.514	25.214

De hoogte van de algemene reserve heeft invloed op de solvabiliteit. De solvabiliteit is de verhouding tussen het eigen vermogen (algemene reserve en bestemmingsreserves) en het totale vermogen. Dit kengetal zegt iets over de financiële gezondheid van een gemeente. In de nota Risicomanagement, weerstandsvermogen en kengetallen heeft de raad vastgesteld dat de streefwaarde voor de solvabiliteit voor onze gemeente tussen de 20% en 50% zit. Op basis van de hierboven gepresenteerde saldi van Algemene Reserve zal de solvabiliteitsratio in de jaren 2026 t/m 2030 ruim 25% bedragen en daarmee voldoet aan de streefwaarde. Een lagere Algemene Reserve zal leiden tot een lager eigen vermogen en daarmee tot een lagere solvabiliteit.

4.7 Liquiditeitenplanning

De liquiditeitenplanning voor de komende jaren laat het volgende beeld zien.

Door de verbouw van Herema State 1 zullen we nog in 2026 een nieuwe langlopende geldlening afsluiten. De komende jaren zien we ook weer veel investeringen op ons afkomen, zoals het Brusplak, SV Donia en investeringen in onderwijshuisvesting. Ook hebben we de afgelopen jaren veel geld van het rijk ontvangen voor diverse Spuk-regelingen wat we nog uit gaan geven Dit geld gebruiken we tijdelijk als intern financieringsmiddel. De uitgaven vinden veelal gespreid over een aantal jaren plaats. We verwachten de komende jaren daarom vaker een nieuwe langlopende geldlening te moeten afsluiten.

Het aantrekken van nieuwe geldleningen is nog ruimschoots mogelijk. Onze netto schuldquote blijft ruim onder de streefwaarde van categorie B (tussen 90% en 130%) die is vastgelegd in de nota Risicomanagement, weerstandsvermogen en kengetallen. Voor meer informatie over de netto schuldquote verwijzen wij naar de genoemde nota en de paragrafen Weerstandsvermogen in de begroting en jaarrekening.

Bijlage 1 Reserves en voorzieningen

Onderstaande overzichten van de reserves en voorzieningen zijn gebaseerd op de voorlopige jaarrekening 2025. Mutaties in de voorjaarsrapportage 2026 zijn hierin nog niet verwerkt.

Bedragen x € 1.000

Totaaloverzicht	Saldo 1-1-26	Saldo 1-1-27	Saldo 1-1-28	Saldo 1-1-29	Saldo 1-1-30	Saldo 1-1-31
Algemene reserves:						
Algemene reserve	15.691	13.193	7.296	8.014	11.914	16.614
Weerstandsvermogen	8.000	8.600	8.600	8.600	8.600	8.600
Totaal algemene reserves	23.691	21.793	15.896	16.614	20.514	25.214
Bestemmingsreserves:						
Kapitaallasten	8.643	8.320	13.628	13.156	12.684	12.212
Onderhanden werk	12.392	0	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserves	21.035	8.320	13.628	13.156	12.684	12.212
Voorzieningen:						
Personeel	107	107	107	107	107	107
Verlofsparen	1.030	1.030	1.030	1.030	1.030	1.030
Pensioenen wethouders	6.101	6.024	5.947	5.870	5.793	5.715
Afwikkeling grondexploitatie	518	518	518	518	518	518
Baggeren	646	541	516	362	320	381
Vastgoed	2.637	2.296	1.854	677	938	862
Wegen	2.957	2.070	2.010	192	566	291
Kunstwerken	603	2	120	40	317	86
Openbaar groen	432	175	106	187	277	271
Bijdragen derden soc.						
Woningbouw	639	639	639	639	639	639
Egalisatie riolering	2.078	2.081	2.048	2.152	2.509	2.868
Egalisatie afval	933	269	4	4	4	4
Totaal voorzieningen	18.682	15.752	14.900	11.777	13.017	12.772
Rekeningresultaat	2.028	-	-	-	-	-
Totaal generaal	65.435	45.865	44.424	41.548	46.216	50.199

Detailoverzicht bestemmingsreserve onderhanden werk

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2026	2027	2028	2029	2030
Stand 1-1	12.392				
Stortingen:					
Voeding vanuit Algemene Reserve (programmabegroting 2023)	760	-	-	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (perspectiefnota 2024)	-50	-50	-	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (Perspectiefnota 2025)	1.291	-	-	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (begroting 2025) corr huisvesting Balk	-	115	-	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (AM begroting 2025)	160	100	-	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (begroting 2026)	2.673	1.831	-18	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (AM begroting 2026)	818	-	-	-	-
Voeding vanuit Algemene Reserve (raadsbesluit 26-1-2026)	798	-	-	-	-
Totaal stortingen	6.450	1.996	-18	0	0
Onttrekkingen:					
Programma 1 - Bestuur en organisatie					
Traject lokale democratie	2	-	-	-	-
Formatie weerbaarheid (programmabegroting 2023) (exclusief overhead)	44	-	-	-	-
Integrale veiligheid en zorg (programmabegroting 2024)	136	-	-	-	-
Fries taalbeleid (programmabegroting 2024)	16	-	-	-	-
Jeugdparticipatie (perspectiefnota 2025)	48	-	-	-	-
Budget verkiezingen (programmabegroting 2026)	74	-	-	-	-
Verkiezingen Gemeenteraad (Griffie) (programmabegroting 2026)	30	-	-	-	-
Piek verstrekken reisdocumenten kosten (programmabegroting 2026)	151	182	127	-	-
Piek verstrekken reisdocumenten opbrengsten (programmabegroting 2026)	-167	-221	-195	-	-
Totaal onttrekkingen programma 1	334	-39	-68	0	0
Programma 2 - Ruimte					
Aanstellen energicoördinator exclusief overhead (programmabegroting 2023)	48	-	-	-	-
Lemmer, locatie gemeentehuis	86	-	-	-	-
Duurzaamheidsvisie(K)	195	-	-	-	-
Startersleningen marktconsultatie	13	-	-	-	-
Driehoek Joure Zuid (Omgevingsvisie)	238	-	-	-	-
Actualisatie bestemmingsplan Buitengebied	99	-	-	-	-
Kade 5-7 St Nic.	-30	-	-	-	-
Opstellen gemeentelijk monumentenbeleid	26	-	-	-	-
Energietransitie De Fryske Marren	226	-	-	-	-
Verhoging budget Ziekten en Plagen in groen (programmabegroting 2023/najaarsrapportage 2024)	-42	-	-	-	-
Transitievisee warmte/Uitvoering warmtetransitie aardgasvrije dorpen(prog.begr. '23)	1.752	-	-	-	-
Vervangen brug Slingerak/Huiberweg Langweer	23	-	-	-	-

voorbereidingskrediet					
Uitvoeringskosten klimaatakkoord meicirculaire 2022	241	-	-	-	-
Resultaatbestemming jaarrekening 2021: kerkenvisie	36	-	-	-	-
Resultaatbestemming jaarrekening 2021: centrale huisvesting	11	-	-	-	-
Administratief medewerker (excl. overhead) (programmabegroting 2023)	98	-	-	-	-
Voorbereidingskrediet verduurzaming vastgoed (programmabegroting 2023)	264	-	-	-	-
Uitvoering nationale bouw- en woonagenda (programmabegroting 2023)	452	-	-	-	-
Voorbereidingskrediet doorfietsroute Oudehaske (programmabegroting 2023)	23	-	-	-	-
Landbouw transitie (programmabegroting 2023)	12	-	-	-	-
Renovatie groen (programmabegroting 2023)	6	-	-	-	-
Onderhoud en vervanging speeltoestellen (programmabegroting 2023)	13	-	-	-	-
Molenweg Oosterzee (voorjaarsrapportage 2023)	329	-	-	-	-
Sanering Pasveer 3a Lemmer (voorjaarsrapportage 2023)	22	-	-	-	-
Subsidie groot onderhoud groen (perspectiefnota 2024)	-50	-50	-	-	-
Vorbereiding Lokaal Isolatie Plan (programmabegroting 2024)	175	-	-	-	-
Erfgoednota (programmabegroting 2024)	146	-	-	-	-
Uitvoering Wet regie versterking volkshuisvesting en volkshuisvestingsprogramma (perspectiefnota 2025)	875	-	-	-	-
Flowturbines Swimfun (perspectiefnota 2025)	35	-	-	-	-
Driehoek Joure Zuid (perspectiefnota 2025)	50	-	-	-	-
Onderzoek permanente kleine locaties AZC (perspectiefnota 2025)	72	-	-	-	-
Functionele upgrade Doniahal (perspectiefnota 2025)	150	-	-	-	-
Saneringskosten Wumkesstraat Joure (voorjaarsrapportage 2025)	-102	-	-	-	-
Lemmer Waterfront (voorjaarsrapportage 2025/programmabegroting 2026)	293	50	50	-	-
Monumentenschildjes (najaarsrapportage 2025)	150	-	-	-	-
Grootschalig onderhoud pont Langweer (programmabegroting 2026)	125	-	-	-	-
Roazebosk (amendement perspectiefnota 2025)	29	-	-	-	-
Actualisatie Omgevingsvisie (programmabegroting 2026)	50	50	-	-	-
Vergunningverlener Omgevingswet (programmabegroting 2026)	250	-	-	-	-
Sloopkosten Sluisweg 11a (rb 17-12-2025)	65	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen programma 2	6.452	50	50	0	0
Programma 3 - Economie					
Economische Zaken	25	-	-	-	-
Ontwikkeling recreatie en toerisme Tsjûkemar	16	-	-	-	-
Cultuurtoerisme Tsjukemar	77	-	-	-	-
Bijdrage marrekrite (programmabegroting 2023)	-7	-	-	-	-
Programma Recreatie & Toerisme (programmabegroting 2023)	15	-	-	-	-
Toeristische (visitor)data (programmabegroting 2023)	40	-	-	-	-
Regio Deal Zuidwest-Fryslân (programmabegroting 2024)	2.330	-	-	-	-
Uitvoering programma economie (perspectiefnota 2025)	297	-	-	-	-
Capaciteit programma economie (perspectiefnota 2025)	97	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen programma 3	2.889	0	0	0	0

Programma 4 - Leefbaarheid en onderwijs					
Huisvesting verenigingen Balk (prioriteitenlijst begr 2022)	127	-	-	-	-
Beleidsnotitie sport en bewegen "Scoren door Samenspel" (prioriteitenlijst begr 2022)	-0	-	-	-	-
Vorbereidingskrediet sportpark VV Lemmer en CVVO (programmabegroting 2023)	41	-	-	-	-
Jeugdketenbeleid (programmabegroting 2023)	7	-	-	-	-
Vorbereidingskrediet SV Donia (voorjaarsrapportage 2023)	-3	-	-	-	-
Sportpark Donia (perspectiefnota 2024)	30	-	-	-	-
Onderwijshuisvesting 2022 (perspectiefnota 2022)	367	-	-	-	-
Huisvesting sociale, culturele en sportverenigingen Balk (Perspectiefnota 2025)	-	115	-	-	-
Tijdelijke huisvesting scholen Sint Nicolaasga (perspectiefnota 2025)	738	-	-	-	-
Faciliteren huisvesting sportpark SV Donia (perspectiefnota 2025)	1.287	-	-	-	-
Begrotingssubsidie culturele instellingen (perspectiefnota 2025/programmabegroting 2026)	90	-	-	-	-
Ontzameltraject museale collectie (AM begroting 2025)	160	100	-	-	-
Uitvoering gemeentelijk sport- en beweegbeleid (programmabegroting 2026)	125	-	-	-	-
CVVO/VV Lemmer bijdrage acc.beleid (AM begroting 2026)	794	-	-	-	-
Sociaal Goud (AM begroting 2026)	24	-	-	-	-
Begrotingstekort Sportbedrijf 2026	798	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen programma 4	4.585	215	0	0	0
Programma 5 - Sociaal Domein					
Huisvestingsoplossingen statushouders	26	-	-	-	-
Vluchtelingendossier	12	-	-	-	-
Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) (programmabegroting 2023)	25	-	-	-	-
Meerkosten Oekraïne sociaal domein (najaarsrapportage 2024)	34	-	-	-	-
Participatie (meicirculaire 2024)	157	-	-	-	-
Regie en ondersteuning inwoners bij re-integratie (programmabegroting 2024)	119	-	-	-	-
Aanjager inclusie (programmabegroting 2024)	105	-	-	-	-
Aanvalsplan armoede (programmabegroting 2024)	936	-	-	-	-
Programmaged social domein (perspectiefnota 2024)	85	-	-	-	-
Outreaching jongerenwerk (voorjaarsrapportage 2024)	124	-	-	-	-
Statushouders begeleiden bij inburgering (perspectiefnota 2025)	448	-	-	-	-
Statushouders begeleiden inhuur (perspectiefnota 2025)	13	-	-	-	-
OKO (perspectiefnota 2025)	75	-	-	-	-
Ketenaanpak valpreventie (perspectiefnota 2025)	73	-	-	-	-
Ketenaanpak overgewicht en obesitas (perspectiefnota 2025)	42	-	-	-	-
Kosten Jeugdhulp (programmabegroting 2026)	1.500	1.500	-	-	-
Totaal onttrekkingen programma 5	3.773	1.500	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen					
I-bewustzijn	2	-	-	-	-
Project garantiebanen	21	-	-	-	-
Flankerend beleid zero base	69	-	-	-	-
Digitale dienstverlening	27	-	-	-	-

Digitale dienstverlening/Doorontwikkeling dienstverlening (programmabegroting 2023)	56	-	-	-	-
Overhead (programmabegroting 2023)	10	-	-	-	-
Regiesysteem sociaal domein (perspectiefnota 2024)	101				
Toegangscontrole gemeentehuis (najaarsrapportage 2025)	178				
Budget weving en selectie (programmabegroting 2026)	120	120	-	-	-
Budget Leren en ontwikkelen (programmabegroting 2026)	150	150	-	-	-
Uitvoeringsprogramma dienstverlening (programmabegroting 2026)	75	-	-	-	-
Totaal onttrekkingen Algemene dekkingsmiddelen	808	270	0	0	0
Overige nog niet in programma's verwerkt					
Totaal overige	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	18.842	1.996	-18	0	0
Stand 31-12	0	0	0	0	0